

# Metody aplikovaného dramatu v práci sociálního pedagoga (SOK115)

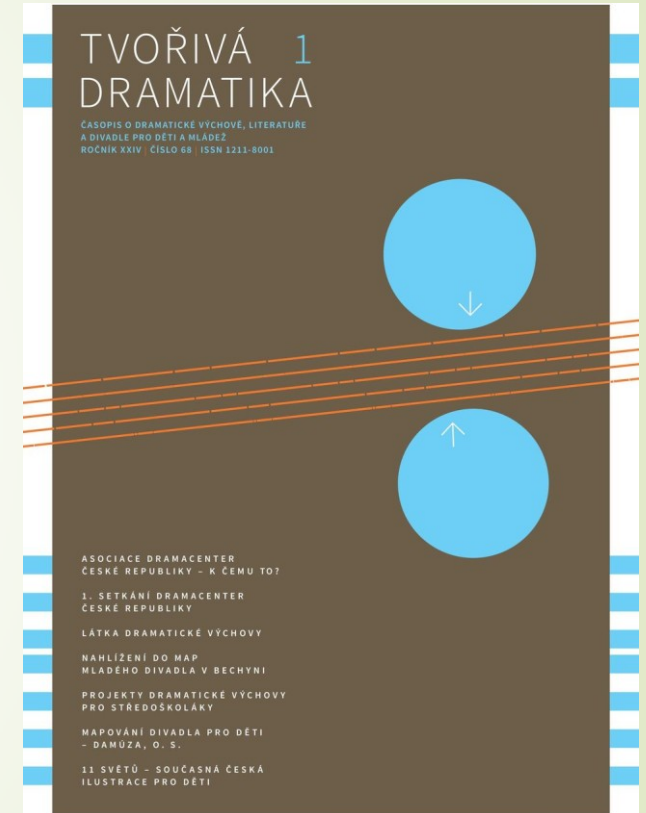
Martina Pejcharová, DiS.

1. semestr

Sociální pedagogika

# Tvořivá dramatika 1

- Vybrala jsem si časopis tvořivá dramatika – časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež
- Vzhledem k tomu, že bych byla ráda, kdyby moje budoucí zaměření bylo pedagog volného času (tanec), mě právě zajímá, jak rozvíjet děti co nejefektivněji
- Asociace dramacenter České republiky – je popisována hned na začátku časopisu, vznikla v roce 2011, protože tady chybělo něco konkrétního pro podporu rozvoje dětí a mládeže.
- Programy dramacenter nenahrazují školní výuku, mohou jí ovšem doplnit a rozšířit např. o učení zkušeností a prostřednictvím prožitků.
- Na stranách 12 – 27 jsou popsány různé hry a aktivity, což mě zaujalo nejvíce



# Pozornost

- Pozornost je zaměřena na jevy vnímané smysly
- Důležitý je fakt, že vnímání je selektivní, tj. **že vnímáme, co vnímat chceme, vjemy třídíme a uvědomujeme si zejména ty, které z nějakého důvodu potřebujeme a které pro nás mají význam.**
- Příklady cvičení pozornosti

## Hana Budínská – Hry na detektivy

[Výběr]

(karta 3)

### Pátrání

- ~ Najdi tři určené věci v místnosti nebo v jiném vymezeném prostoru.
- ~ Poznej, kdo v kruhu si přisedl, zatímco jsi ty byl za dveřmi.
- ~ Poznej, co se změnilo v místnosti, na oblečení a vzhledu ostatních, v sousoší vytvořeném z našich těl.
- ~ Poznej, co se změnilo v kompozici vytvořené z barevných papírů.

### Přesné popisy

- ~ Popiš, co měl na sobě ten, kdo odešel.
- ~ Popiš nebo nakresli z paměti určenou loutku, kulisu i složitější předmět.
- ~ Uveď přesný popis hledaného (kamaráda, který není právě na schůzce) tak, abychom ho poznali.
- ~ Popiš z paměti určenou stěnu v místnosti (od celku k detailům, nezapomeň na velikost, barevnost a umístění předmětů, jaký mají tvar, z jakého jsou materiálu). Odpověz na všechny upřesňující otázky.
- ~ Popiš fotografii, kterou jsi po určitou dobu pozoroval. Pokus se určit místo, čas, vztahy postav, zdůvodnit jejich jednání, určit, která postava je tam nejdůležitější a proč, odhadnout, co se asi stalo před situací zachycenou na fotografii a co se pravděpodobně bude dít dál.

# Smyslové vnímání

- Je proces, který umožňuje přísun **veškerých informací zvnějšku**, ale i z vlastního těla.
- Vnímání umožňuje orientaci v prostředí a praktickou činnost, na základě vjemů se utvářejí představy a pojmy.
- **Zrakem** vnímáme předměty, ale i vzdálenost, pohyb a čas tím, že pozorujeme změny.
- **Sluch** umožňuje mj. vnímání i velmi vzdálených jevů a dějů.
- **Hmat** je syntézou dotyku a pohybu, tedy vnímáním vlastností předmětů, jako je měkkost, tvrdost, hladkost, drsnost, a jejich tvar.
- **Čich a chuť** se podílejí především na přijímání potravy.





# Příklady cvičení smyslového vnímání

## Zvuk v prostoru

~ Podle dozvuku či ozvěny ve zvukovém záznamu recitace nebo scény se děti snaží rozeznat, v jakém prostoru byla natočena: v přírodě, v utlumeném prostředí pokoje, v koupelně, na schodech, v chrámu, ve velkém sále, ve sklepení.

## Hana Budínská – Hry

(karta 6)

### Vidíme rukama

~ Poznej po hmatu své kamarády.  
~ Poznej člověka podle stisku ruky. Po dej každému v kruhu ruku, pak se zavřenými očima znova obcházej kruh, kde si všichni porůznu vyměnili místa. Kolik kamarádů poznáš?  
~ Poznejte, které předměty kolovaly v kruhu. (Podáváte si je se zavřenými očima nebo za zády)  
~ Kolik materiálů poznáš hmatem (popřípadě i pomocí čichu) v určené době? (Papír, sklo, kov, kámen, kůže, dřevo, látka, guma.)  
~ Dokážeš rozlišit hmatem tkaniny? (Samet, manšestr, záclonovina, plátno, hedvábí, režné plátno, pytlovina, silon, froté, flanel.) Dokážeš rozlišit hmatem ovoce? (Jablíčko, rajské jablíčko, citrón, mandarinku stejných velikostí.)

## Brian Way – Zrak [výběr]

(s. 20–22)

a) Rozhlédněte se po místnosti. Kolik různých barev tu je, s výjimkou našeho oblečení? Zpočátku je rozumné oblečení vyloučit, protože by vedlo k vědomému soustředěnému dívání se jednoho na druhého a to by zesílilo sebezpozorování.

b) Dívejte se na nějakou plochu ve své blízkosti, např. na část podlahy, na opěradlo židle před vámi, na povrch lavice – na tomto povrchu pozorujte čáry, znamení nebo vzory.

c) Podívejte se na čáry na vlastní dlani.  
g) Ukažte třídě obrázky z novin nebo z časopisu (vhodné bývají reklamy). Nechte ho děti pozorovat dejme tomu třicet sekund a pak ve dvojicích, malých skupinkách nebo s celou třídou detailně prodiskutujte, co viděli. (...) Můžete využít i takové náměty, jako být svědkem nehody a popisovat u soudu nebo na policii, co jsem viděl.

i) Dvě malé skupiny o stejném počtu hráčů pracují spolu. Jedna skupina se naaranžuje jako sousoší nebo jako fotografie – druhá skupina ji detailně pozoruje a sama pak vytvoří stejné sousoší nebo fotografii.

## Eva Machková – Objevování sebe a okolního světa

(s. 94–95)

**12. Cvičení čichového vnímání.** Otáčej hlavou. Uvědomovat si všechny čichové vjemy v prostředí, kde jsme, přesně identifikovat všechny pachy (neutrální, zápachy i vůně). Rozeznávat pachy reálných předmětů poslepu (...), a to např. předměty z kůže, z papíru, ze dřeva, ovoce, potraviny, koření, nápoje, toaletní a kosmetické přípravky, mýdlo, pasta na zuby, čisticí prostředky, noviny, časopisy a nové knihy, staré a zatuchlé předměty z textilu a kůže, křída, hadr na tabuli a na zem, čistě vyprané prádlo apod.

**13. Chuť.** Obdobně jako u pachů použít některé reálné jídlo a nápoj, přejít k imaginárním. Uvědomit si různé chutě potravin, svůj vztah k nim, vztah jiných lidí k těmto chutím. Vybavit si chuťové vzpomínky. Klasifikovat položky jednotlivých chutí – kyselý, sladký, hořký, trpký, horký, chladný.

# City a vůle

- Bývají v psychologii spojovány jako motivační procesy.
- City a vůle se bezprostředně týkají chování jedince, nejvýrazněji se proto v dramatické výchově **rozvíjejí v komplexnějších aktivitách, než jsou jen cvičení a hry**; výrazně se spojují s tématy a složitějšími strukturami činností, jako jsou **improvizace, strukturovaná dramata, divadelní vystoupení**.

## Miloslav Disman – City

(s. 70–71)

### Vztah k cizím lidem a novému prostředí (výběr)

~ Rodiče poslali syna nebo dceru na prázdniny k strýčkovi na venkov; je v tom domě poprvé, seznamuje se s místnostmi, se zahradou, s dvorem, kůlnou; představit si skutečný domek, který dítě zná, může si k němu ovšem přimyslet jakoukoli jinou dobře známou zahradu, světničku; bude se takto cítit lépe.

~ Všichni se vzájemně znají, nový žák, nový člen souboru, oddílu přichází poprvé, seznamuje se – tři až čtyři noví členové jsou na první hodině, mezi sebou se dobře znají – jak se co nejdříve sblížit s ostatními?

### Rozpory a smiřování (výběr)

~ Hrající se nepohodl se svým spolu-

žákem, s nímž sedí ve společné lavici (kdy, kde, proč a jak jste se nepohodli), a nyní oba hledí, aby loket druhého ani o centimetr nezasáhl do jeho poloviny lavice; o přestávce vytáhne jeden z nich bohatou svačinu, a druhý zjistí, že svou zapomněl doma; odváží se požádat o kousek na oplátku? Jak se zachová přítel? Zahrát si ve dvojicích nejrůznější řešení a pokusit se povědět, kdy komu bylo nejtrapněji, nejnepříjemněji; diváci posoudí, zda se to tak jeví i jim.

### Samota

~ Hráč sleduje z okna marodky, jak celý tábor odchází na zajímavý výlet, všichni mu mávají, volají na něj, co mu všechno přinesou; je mu to jen líto, závidí jim, je rád, že neodcházejí bez povšimnutí? – Doma zůstává za trest provinilec, jaké bude tentokrát loučení – zavolají-li na něj ostatní, odpoví, nebo se uraženě schová? Má zlost na ostatní, nebo na sebe?



# Tvořivost

- Stejně jako **inteligence je i tvořivost univerzální schopnost**, uplatňující se v nejrůznějších oblastech lidských činností – v umění, vědě, praktických činnostech, v oblasti sociálních vztahů a dovedností
- Pro rozvoj tvořivosti je důležité klima skupiny a chování pedagoga k žákům, zejména to, aby se v jeho práci i ve vztazích uvnitř skupiny neobjevovaly momenty antikreativní.

**3. Příčiny a následky.** Vedoucí exponuje postupně obrázky zachycující nějakou situaci s dějovým motivem, nejlépe vystřižené části obrázkových seriálů, akční ilustraci z knížky apod. Každý hráč

zapisuje co nejvíce možných příčin vzniku dané situace i možných důsledků.

**Další rozvíjení:** Totéž v akci, skupina se rozdělí na dvojice, trojice apod. podle počtu osob na obrázku, každá dvojice zahraje svou variantu příčin a následků situace.

**Další rozvíjení:** Totéž, každá skupina dostane jeden obrázek a zahraje tolik možných příčin a následků téže situace, kolik je s to vymyslet.

**Další rozvíjení:** Kterákoli z obou předchozích variant, kdokoli z přihlížejících (tj. ostatních členů skupiny) může kdykoli vstoupit do děje s vlastním řešením, reakcí, přínosem; improvizující hráči musejí na nově vzniklou situaci reagovat, hledat všechna dostupná řešení nové situace.

**13. Nedokončené příběhy a bajky** (J. Hlavsa). Vedoucí si připraví jakoukoli literární předlohu nevelkého rozsahu, přečte ji bez závěru a rozuzlení, hráči volně dokončují příběh.

**Další rozvíjení:** Totéž, ale pro dokončení je stanovena nálada, žánr apod.

**Varianta:** Vedoucí vybere některou známou bajku (Ézop, Krylov, La Fontaine) anebo lidovou pohádku o zvířatech a přečte ji bez závěru. Hráči píší své varianty rozuzlení, a to na tři způsoby: morální, humoristické a smutné nebo tragické; skupiny je hrají.

# Pohyb

- ▶ V dramatické výchově slouží pohyb nejen tomu, čemu slouží i každá jiná pohybová aktivita – tanec, tělocvik, sport, tj. povzbuzení pohybového ústrojí a výměny látkové, ovlivňující i mozkovou kůru; neslouží však ani jen naplnění potřeby pohybu u dětí jakožto protiváhy převážně sedavého zaměstnání ve škole.
- ▶ **V souvislosti s dramatickými aktivitami je pohyb zaměřen i na výraz, na neverbální sdělení vnitřních obsahů lidské mysli.** Je samozřejmou a nezbytnou složkou hereckého projevu.
- ▶ Taneční hodiny (improvizace); taneční soutěže
- ▶ Pohybová příprava, která je **velmi blízká pohybové přípravě taneční, zahrnuje správné držení těla, práci s dechem, uvolnění a zpevnění svalstva, zvýšení pohyblivosti a uvolnění pohybu páteře a kloubů.** Úzce souvisí s cítěním rytmickým a dynamickým a také s prostorovým cítěním a zvládnutím prostoru, a to jak prostoru neohraničeného, volného (v přírodě), tak prostoru uzavřeného, v místnosti.



# Příklad cvičení na pohyb a pantomimu

## Eva Machková – Pohyb a pantomima

(s. 99–100)

**4. Růst z ničeho a stávat se někým nebo něčím jiným.** Všichni hráči leží stočeni do klubíčka, jsou co nejmenší. Vyrůstají v různé předměty, rostliny a tvory a jsou:

Osobní zkušenost – kurz  
lektor tance MŠMT ČR

- Orientace v prostoru ve skupině
- Stavění choreografie
- Využívání maximálního prostoru soutěžního sálu
- ...

~ velcí nebo malí,  
~ silní nebo slabí,  
~ těžcí nebo lehcí,  
~ lidmi, zvířaty, vodními tvory, bytostmi z jiných planet, nadpřirozenými bytostmi,  
~ mají strnulý pohyb (loutky), velmi uvolněný pohyb (hadrové panenky),  
~ mají ještě k tomu určité vlastnosti, např. vznešení ptáci, roztržitá strašidla, dobráctí obři, líní lidé, neurvalí Marťané.

### Další rozvíjení:

~ Pohybovat se v prostředí, které k postavě nebo charakteristice patří (ryby plují v moři, loutky se pohybují po jevišti).  
~ Pohybovat se s určitým cílem – hledat potravu v novém prostředí, hledat cestu z moře na zem aj.  
~ Pohybovat se v dané charakteristice, ale postupně ji měnit nebo měnit podmínky (silní obři slábnou, smutní klauni se rozveselí).  
Na závěr zklidnit nebo utlumit pohyb a energii, končit v klidové poloze.

### Další rozvíjení:

~ Pohybovat se v prostředí, které k postavě nebo charakteristice patří (ryby plují v moři, loutky se pohybují po jevišti).  
~ Pohybovat se s určitým cílem – hledat potravu v novém prostředí, hledat cestu z moře na zem aj.  
~ Pohybovat se v dané charakteristice, ale postupně ji měnit nebo měnit podmínky (silní obři slábnou, smutní klauni se rozveselí).

Na závěr zklidnit nebo utlumit pohyb a energii, končit v klidové poloze.

**Další rozvíjení:** Hráči chodí s pocitem, že vytlačují strop hlavou, snaží se ho vytlačit co nejvíc, nakonec jejich síly povolí a všechno se řítí k zemi. Vytlačovat pomyslný strop rukama, povolit.

**Varianta:** Hráči se stávají balóny, nejprve splasklými, nafukují se víc a víc, až jsou úplně nafouknuté (představit si barvu, velikost), pak vedoucí vezme imaginární jehlu a balóny propíchne, začnou pomalu splaskávat, až splasknou docela. – Znovu nafouknout, pomalu kousek po kousku zvětšovat, pak vedoucí vezme imaginární nůž a balón rozřízne, splasknout naráz.

**Další rozvíjení:** Rozvést v improvizaci vývoj života od protoplasmy po člověka.

# Rytmus

- Rytmus je jednou ze základních kvalit života, začíná to rytmem srdce a pokračuje biorytmy, včetně rytmu bdění a spánku, ročních období, proměn životních fází.

## Hana Budínská - Etudy - Rytmus v akci

(karta 14)

### Rytmičké hádanky

~ Poklepevej prsty na stůl tak, aby ostatní uhodli, jakou máš právě náladu (Nudíš se - jsi nervózní - přemýšlíš - hraješ si - zlobíš se...).

~ Přecházej za paravánkem tak, aby ostatní opět uhodli, jakou máš náladu, a to pouze z rytmu tvých kroků.

~ Zahraj malou zvukovou etudu na dva bubínky tak, aby ostatní uhodli, v jakém duchu proběhl předvedený „dialog“ dvou lidí. Dokázal bys to zabubnovat

tak, aby poznali, o co přibližně v tomto dialogu šlo?

~ Zahraj zvukovou etudu na téma „Výslech před výpraskem“. Použij dva tenké průklepové papíry, nerozehrávej je však v akci jako loutku, ale jen tak, aby vydávaly zvuk. Ostatní mají poznat, který papír vydával zvuky otce a který syna.

# Skupina, práce ve skupině a kooperace

- Skupina nabízí svým členům interakci, komunikaci a vnitřní organizaci, v níž se meziosobní vztahy naplňují v hierarchii pozic a skupinových rolí.
- Ve skupinové práci v dramatice nemá místo **manipulace**, je však třeba, aby se hráči s ní seznámili a dokázali rozlišit mezi vedením a manipulací. Manipulace je komunikace asymetrická, **jedna strana zneužívá druhou**, je to „způsob ovlivňování jiných lidí, při němž se tito lidé (resp. jejich chování a jednání) stávají prostředkem dosahování osobních cílů manipulátora.“

**24. Brána smrti.** Základní organizace hry: 2 nebo 4 hráči (nejlépe dospělí nebo dospělejší) si stoupnou proti sobě tak, aby vytvořili bránu, kterou může projít [nebo prolézt] vždycky jen jeden člověk. Otáčejí se a přitom pomalu, ale pravidelně rozpažují a připažují ruce. Hráči musejí projít bránou tak, aby se jí nedotkli. Stane-li se to, hráč se vrací na výchozí stanoviště. Může se hrát i jako soutěž dvou družstev a ztížit hru tím že je v každém družstvu jeden „raněný“, tj. hráč, kterému se zavážou oči nebo svážou nohy a ostatní mají za úkol dopravit ho bezpečně bránou na druhou stranu.





DĚKUJI ZA  
POZORNOST!